

Het 'pragmatisme' van Hamas

Hamas is voor Israël een taaie tegenstander. Volgens analisten is de beweging onuitroeibaar omdat ze gebaseerd is op een ideologie, waarvoor onder Palestijnen een voedingsbodem is zolang de staat Israël hun leef- en bewegingsruimte met militaire macht inperkt. Onenigheid is er over de precieze aard van deze ideologie: is ze ten diepste religieus gemotiveerd of nationalistisch, of een mengsel van beide? Is ze bereid tot een duurzaam compromis over het bestaan van de staat Israël?

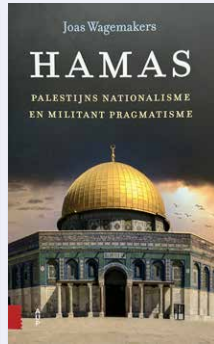
Over Hamas is veel geschreven. Onlangs werd Wim Kortenoevens *Hamas. Portret en achtergronden* weer herdrukt. Nieuw is Joas Wagemakers' *Hamas. Palestijns nationalisme en militant pragmatisme*. De studies komen overeen in leesbaarheid, maar staan voor verschillende perspectieven op Hamas.

Kortenoeven publiceerde zijn boek al in 2006. De jongste druk blijkt nog altijd identiek aan de eerste uitgave. Dit is een fundamenteel tekort aan het boek. Al is het kwalitatief goed, het is verouderd. Maar gaat dat zo ver dat Kortenoevens perspectief op Hamas als jihadistisch gemotiveerde beweging, gericht op de vernietiging van de staat Israël, niet meer klopt?

Beginselfdocument 2017

De rode draad in Wagemakers boek is dat Hamas een pragmatische, nationalistische verzetsbeweging is geworden. Daarvoor baseert hij zich onder meer op het document uit 2017 waarin Hamas haar principes en beleid uiteenzet. Er zijn inderdaad verschillen met het Handvest uit 1988: de toonzetting is soberder, het document is niet doorspekt met Koran-soera's, samenzweringstheorieën ontbreken en de strijd tegen 'het zionistische project' is expliciet geen conflict met de Joden vanwege hun religie.

Toch zijn de overeenkomsten groot: Hamas wil heel Palestina, van de Jordaan tot de Middellandse Zee, met Jeruzalem als hoofdstad. Gewapende actie is 'strategische keuze', gebaseerd op goddelijke wetten en internationale conventies. Zij noemt haar

verzet zelf 'jihad'. De bestemming van 'zionisten' nadat Hamas haar doel heeft bereikt, wordt niet benoemd, wel dat alle 'vluchtelingen' en 'verdrevenen' moeten kunnen terugkeren. Wagemakers onderbouwt onvoldoende dat de vijand voor Hamas alleen nog maar zionistisch zou zijn, 'niet meer joods of Joods'.

Duiding

Wagemakers focust erop dat het document uit 2017 een onafhankelijke Palestijnse staat op de grenzen van 1967 beschouwt als 'nationale consensusformule'. De grote vraag is wat dit betekent: Wagemakers eindigt zijn boek met de stelling dat er met Hamas te praten valt. Volgens hem is er weliswaar geen sprake van erkenning van Israël, maar wel van acceptatie. Juist daarom blijft er alle ruimte voor de duiding van de consensusformule als een tactische tussenstap: een Palestijnse staat binnen de grenzen van 1967 is dan het uitgangspunt om op een goed moment de strijd tegen zionisten voort te zetten. Ook dat geluid blijft uit Hamas-mond klinken. De analyse van Wagemakers is gebaseerd op gedegen bronnenonderzoek

en is een belangrijk tegenwicht tegen emotionele retoriek over Hamas. Wagemakers oordeelt dat Hamas 'eigenlijk' altijd al veel nationalistischer en pragmatischer was dan haar Handvest deed vermoeden en 'schijnbaar' is gedreven door ideologische haat. Maar zou het minder uitgesproken islamitische karakter van het document uit 2017 niet zelf een pragmatische keus kunnen zijn om meer steun te verwerven?

Binnen-Palestijns perspectief

Waar haalt Hamas de diepste inspiratie vandaan om vele duizenden volksgenoten meedogenloos te slachtofferen en generaties psychische problemen te bezorgen? Er lijkt reden om het beginselfdocument uit 2017 serieuzer te nemen als het 'nationaal, Palestijns, islamitisch verzet' in een adem noemt. Het is de religie die aanzet tot 'inzet' en 'opoffering' en de doelen bepaalt (lid 1 en 9). Het nationalistische element in Hamas laat zich niet losmaken van het islamitische. De Palestijnse Autoriteit is er nooit in geslaagd wezenlijk een overeenkomst met Hamas te bereiken en hekelt steeds sterker haar doelen en middelen. Is dat binnen-Palestijns perspectief niet trefzekerder dan de analyses van wetenschappers als Wagemakers?

N.a.v. Wim Kortenoeven, *Hamas. Portret en achtergronden*, uitg. Aspekt, Soesterberg 2023 [?], 265 blz. en Joas Wagemakers, *Hamas. Palestijns Nationalisme en Militant Pragmatisme*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2024, 291 blz., € 24,99.